

Sallivus, armastus ja uut tüüpi inimene

Lauri Vahtre

Oleks naiivne loota, et suurim rahvasterändamine hunnide päevist saadik ei sunni meid oma senistes arusaamades üht-teist kohendama. Kindlasti sunnib.

Kuid kõigepealt terminist. Et vältida „pagulase“ ja „võõrtöölise“ vahele lõksu jäämist, olgu selleks „sisserändaja“. See katab mõlemaid. Sisserändaja on sisserändaja, ükskõik kas ta põgeneb tapatalgute eest või tuleb lihtsalt sotsiaalabi või (paremal juhul) tööd otsima. Probleemid, mis raputasid Euroopa 2015. Issanda aastal üles tema magusast healuunest, tulenevad suuremalt jaolt tõsiasjast, et tegemist on sisserändajatega, võõrastega, ja alles seejärel ilmneb teatavaid erisusi poliitpagulaste ja parema elu otsijate vahel – kui asja vaadelda vastuvõtva ühiskonna või ühiskondade vaatevinklist. Ehk siis *meie* vaatevinklist. Ja kelle vaatevinklist me seda uut rahvasterändamist veel vaatlema peaksime? Teist poolt muidugi jõudumööda mõista püüdes.

Kriisi algfaasis tundus kõik justkui lihtne olevat. Inimesed põgenevad ebainimliku olukorra eest ja jõuka Euroopa asi on neid aidata. Vastu võtta, toita-katta ja oma ühiskonnas neile koht leida. Nagu see tegelikult juba aastakümneid on käinud. Väliselt suure humanismi sildi all, sest peavoolupoliitikute ja peavoolumõttelejate vaikival kokkuleppel Euroopa külalislahkuse süvapõhjusest ei räägitud. Süvapõhjus on muidugi see, et Euroopa rahvad ei taastooda ennast, nende sündimuskordaja on allpool kaht – palmi all puhata on ju lõpuks mõnusam kui lapse mähkmeid vahetada –, ja järelikult tuleb inimesi importida. Keegi peab olema, kes pensionäri pensionifondi reaalseks teenuseks ja kaubaks moonstab, ja selle kellegi peab üles kasvatama keegi teine. Misjärel Euroopa ta sisse veab. Mis hiljem saab, ei huvitanud aastakümneid mitte kedagi. Ja kui kedagi siiski huvitas, siis löödi talle natsitempel otsaette. Kuidas sa julged? Rassist!

Isekeskis on vastastikku palju solvavaid sõnu öeldud. Sageli mesimagusa naeratuse saatel. Sallivuse kuulutajad rääkisid teatud rahvakihtide või koguni tervete rahvaste mahajäänud sotsiaalsest teadvusest, mis olla 19. sajandi tasemel, selle asemel et olla eesrindlikult 21. sajandi tasemel. „Mul on eestlaste pärast piinlik!“ Mida teha kirjaoskamatusega? Kirjaoskamatus tuleb likvideerida! Tusasele rahvale asuti sisendama, et ainult headus sünnitab headust, ja kurjast tõuseb kurja, ja kui sina mõlemat pead, siis su nõu läheb nurja. Nagu on öelnud Hando Runnel Jeesus Kristust parafraaseerides. Kuigi kahtlustan, et mõlemad mehed pidasid silmas hoopis muud...

Sallivuse kuulutajad nõudsid sõbralikkust ja mõistmist. Märkamata seejuures, et sõbralikkust ja mõistmist tuleks üles näidata ka selle rahvaosa suhtes, kes ei mõtle, ei räägi ega käitu „nii nagu 21. sajandile kohane“. Mis kõik meenutab vägagi kommunismi kaelamäärimise aastakümneid, kus paljude rahvaste Gustav Naanid liigitasid oma rahva põlastavalt mahajäänud ja alaarenenud natsi(onalisti)karjaks, kes ei mõista, kuhu liigub ajalugu ja kuspool on progress. Idaeurooplastel on see veel meeles ja seetõttu teavad nad hästi ka seda, et need, kes peavad ennast teenäitajateks ja lipukandjateks, võivad tegelikult olla hullemini eksiteel kui Ivan Sussanin. Viimane vähemalt teadis, mis ta teeb.

Läänes ei suudeta seda fenomeni mõista ja mõistmise asemel on vint veel kaks korda peale keeratud, kuulutades otsesõnu, et idaeurooplasted on tagurlikud ja ajast maha jäänud. Nad on sallimatud. Nad on tänamatud. Nad on rassistid.

Teame, teame. Oleme kirjaoskamatusse likvideerijaid ennegi näinud.

Eesti sai sisserändajate teemale väikese eelmängu kooseluseaduse näol. Sallijad said siis järjekordselt rõhutada oma vaimset ja kõlbelist üleolekut madalatest ja kitsarinnalistest sallimatutest. Sallijaid toetati kõige kõrgemal tasemel, teisi noomiti ja näägutati. Paradoksaalsel kombel sallivuse ja mõistmise loosungi all.

Selle juures ei pandud tähele, et tegelikult on Eesti vägagi salliv maa ja eestlased salliv rahvas. Homoseksuaale ei pilluta kividega ega tõugata katuselt alla, nagu mitmel pool mujal. On muidugi neid, kes tõesti läheksid teistsugustele käsipidi kallale, kuid nemad ei loo reeglit, vaid tegutsevad ühiskonna äärealadel. Sealsamas, kus kurjategijad. Ja nende ähvardusi ei kiida heaks ka see hoopis laiem ühiskonnaosa, kes on samasooliste abielu ja eriti nende lapsendamisõiguse vastu.

Siin peitus ja peitub üks kapitaalne möödarääkimine. Need, kes seisavad vastu samasooliste paaride täielikule võrdsustamisele traditsiooniliste abielupaaridega, kuid samas on vastu ka homoseksuaalide tagakiusamisele või avalikule näägutamisele, ongi tegelikult sallivad. Nad ei armasta ega kiida heaks, kuid sallivad. Lasevad olla. Võib-olla oma instinktiivse sisetunde vastaselt, tänu kasvatusesele ja kõlbelistele tõekspidamistele. Nii surub iga normaalne inimene maha oma madalaid tunge, ohjeldab ja taltsutab neid, sest muidu poleks ühiskond võimalik.

Kuid homoaktivistid sellega ei leppinud. Korduvalt ja jõuliselt on maha öeldud, et ühiskond ei tohi piirduda homoseksuaalsete suhete avaliku ja juriidilise taunimise lõpetamisega, vaid tuleb saavutada nende aktsepteerimine. See tähendab tunnustamine. See tähendab heakskiit.

Sallida saab mõistusega, heaks kiita enam mitte. Heakskiit eeldab emotsioone. Heakskiitu tuleb südamega *tunda*, muidu pole tegemist heakskiitu, vaid silmakirjatsemisega. Niimoodi kiitsid miljonid inimesed heaks kommunistliku partei peajoone ja sm. Brežnevi viimase kõne teesid – sunnitult, silmakirjalikult, teistele ja halvemal juhul ka endale valetades. Viimane on teatud mõttes inimlik, sest inimene ei ole loodud pidevalt valetama. Ta oskab seda, kuid see pole talle loomumane. Sellel tõigal põhineb ka valedetektor. Niisiis kipub see, kes on sunnitud pidevalt avalikult valetama, oma valet pikapeale ka uskuma hakkama, sest skisofreenia koputab uksele.

Ning just need, kes valetasid ka endale, olidki kõige halvemad. Hingepõhjas oli neil häbi ja seetõttu nad vihkasid kõiki, kes suutsid valetamata olla.

Seega on meil olemas põhjalik ajalooline kogemus: sallimist saab õpetada ja piiratud määral koguni nõuda, kuid armastust ja heakskiitu mitte. Saab vaid inimesi jõhkra füüsilise ja/või psühholoogilise terrori abil silmakirjatsema sundida.

Nüüd jõuame tagasi sisserändajate juurde. Ka nendega seoses ilmus välja terve plejaad rahvalgustajaid, kes püüdsid ja püüavad endale ning teistele sugereerida, et rahvaste ja kultuuride segamine – multikulti – on hea. Näe sisserändes võimalust, mitte probleemi! – ja kõik need teised ilusad sõnad.

Teooria on suurepärane. Kultuuriline mitmekesisus suurendab ühiskonna käsutuses olevat vaimuvara, annab võimalusi vaadelda probleeme uudse nurga alt, üle saada põhjendamata hirmudest. Ainus viga on see, et inimesed on primitiivsed, mahajäänud ja kiuslikud. Nad kipuvad, nagu öeldud, tammuma 19. sajandis. Tahavad hämmastava visadusega ikka ja jälle hommikuti selgitada, „kes meist on õige eestlane“. Ungarlane, poolakas, kurrunurruvutt.

Möönan, selline vastu rindu peksev rahvuslus tekitab ka minus pehmelts tõrke. Selline natsionalism on enamasti küll lihtsalt lapsik, kuid sageli ka ohtlik ja potentsiaalselt vägivaldne. See on tiiger, mille seljas ratsutab kogu *rahvuse* mõiste ja tegelikult üldse igasugune kollektiivsustunne. Kuna aga inimene on karjaloom ja teisiti ta eksisteerida ei saa – muidu poleks ta enam inimene –, siis tuleb üksiti möönda, et seesinane endale vastu rindu peksev loom või tiiger on oma süvaolemuses paratamatu ja seda „välja opereerida“ on võimatu. Sama võimatu kui muidki pahu-pahu tunge ja tundeid, nagu kadetus, laiskus, edevus jpt. Inimene ei saa olla inimene, ilma et ta omaks mõisteid *meie* ja *nemad* ning ilma et tema esmareaktsioon *nende* suhtes oleks tõrjuv või vähemalt ettevaatlik. Seda tõrjuvust saab ja tuleb mõistusega taltsutada – muidu poleks võimalik rahvusvaheline koostöö –, kuid nagu eespool öeldud, ei saa kedagi sundida võõrast armastama. Selline asi võib juhtuda ise, kuid seda normiks muuta on võimatu.

Ja ka õpitaval sallivusel on piirid. On ju lihtne öelda, et piisab sul vaid sisserändajate, näiteks araablaste intensiivsuse ja emotsionaalsusega „ära harjuda“, kui ongi kõik korras. Kuid see on ohtlik naiivsus. On asju, millega inimene ei harju, harjutagu palju tahab. Näiteks teatud nivoost tugevama heliga, kui see tabab teda aeg-ajalt, mitte pidevalt. Ent just seda tüüpi pingeallikad on eri kultuuritaustaga inimgruppide mehaanilise segamise puhul tüüpilised. Kes keerab muusika liiga valjuks, kes tuleb otse su suvila ette sõpradega piknikut pidama, kes pillub prahti maha rohkem kui sina. Kõik need inimesed võivad olla erakordselt südamlikud ja sõbralikud – enamasti ongi –, kuid nendega läbiseigi elamine on psühholoogiliselt kurnav ja sellises olukorras hakkab tahes-tahtmata signema kiilaspäiseid pesapallikurikaga jorsse. Ning edasi läheb kõik juba nagu halvast unenäos.

Läbiseigi elades üksteist taluda on mõeldav vaid ühel erijuhtumil – siis, kui tegemist on suhteliselt sarnase käitumisviisiga rahvastega, kes *kõik* on hilised sisserändajad, enam-vähem koos tulnud. Euroopas sellist paika pole.

Õeldu tähendab, et järjekordne katse aretada uut inimest on juba ette läbikukkumisele määratud. Kommunistlik dogma nägi ette kommunistliku inimese kujunemise, kelle esmaseks eluvajaduseks on töötegmine. Uut inimest aretati hoolega ja mõni justkui sündiski, aga üldiselt jäi inimkonna põhimass mahajäänuks, laisaks, egoistlikuks ja tagurlikuks. Küll manitseti, küll näägutati, küll pandi vangi ja kuulutati rahvavaenlaseks – asjata. Täpselt sama lugu on nüüd. Lääne vasakliberaalid võivad ennast hingetuks rääkida, kui tore on elada mitmekultuurises segasummasuvilas, kuid enamikule inimestest ei hakka selline asi mitte kunagi meeldima. Nad otsivad tagurliku visadusega teed omade juurde, kus istutakse-astutakse enam-vähem samamoodi, samal ajal ja sama nurga all. Ja tõrjutakse neid, kes tulevad tuukriülikonnas teatrisse. Mis tuukrite ühiskonnas on võib-olla normaalne, aga vaat ei huvita.

Me ei tea, kes või mis Euroopas peale jääb, kas terve mõistus või pseudohumanistlikud doktriinid. Suur asi on juba seegi, et need doktriinid on esmakordselt poole sajandi jooksul kõige kõrgemal tasemel küsimärgi alla seatud. Olukord väljus rutiinse sisserände piiridest, mida küll püüti ja püütakse kvootide kehtestamisega viimase võimaluseni venitada. Kui ühe päevaga saabub Münchenisse ikka 12 000 sisserändajat, siis ei saa teha nägu, et ennäe kui vahva, tuli jälle paar külalist. Tuli avalikult püstitada küsimus, kui palju potentsiaalseid sisserändajaid *üldse* on. Kui miljon, siis võib asja arutada, kui miljard, siis pole arutada midagi. Tuleb kas müür ehitada või allavett sõita. Natsiks tembeldatutel on oma templist villand ja nad on selle vastu protesteerima hakanud. Ka on natsi-rassisti tempel ilmse ülekasutuse tõttu suuresti oma jõu kaotanud. Juba on ilmunud poliitikuid ja terveid riike, kes eluvõõrale ja nurjaläinud pseudohumanismile vilistada julgevad. Eesotsas Ungariga, kes julges meelde tuletada tõsiasja, et piir on piir on piir. Läänes puhkes mõistagi silmakirjalik hädaldamine, kuid on üpris kindel, et isegi mõned häälekad hädaldajad läksid õhtul koju, tõmbasid kardinad ette, lasid tuled ära ja ütlesid abikaasale: „Tegelikult täitsa tublid poisid.“ Rääkimata lihtsamast rahvast, kes nii Hispaanias, Hollandis kui Hiiumaal on kogu aeg arvanud, et mõni võõras inimene linnas on täitsa huvitav nähtus, liiga palju head ei ole aga hea. Järelikult: ei! Siin on Euroopa rahvaste vahel muidugi teatud erisusi ja palju sõltub sellest, kui kaua kuskil on kultiveeritud rahvuslikku masohhismi. Ilmsed eesrindlased on rootslased ja sakslased.

Usutavasti tuleb neilegi ükskord aru pähe. Loodetavasti mitte liiga hilja. See puudutab meidki. Sest Eesti võib küll omaette hukkuda ja Euroopa edasi kesta, aga vastupidine on võimatu – kui hukkub Euroopa, siis läheme ka meie. Järelikult on meil arukas muret tunda ja võimalust mööda kaasa aidata, et Euroopa kestaks.

Lauri Vahtrre

(1960), *PhD*, ajaloolane, kirjanik, tõlkija, Eesti Sõjamuuseum, Lauri.Vahtrre@hot.ee